

בלבבי משכון אבנה

נקודה מתוך הפרשה

שמות

נאמר בפרשת השבוע (שמות א, טו) "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְדֹּת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה". מדוע אין התורה שדרכה לקצר משתמשת בלשון קצרה, כגון אשר שמותיהן שִׁפְרָה ופּוּעָה וכדומה. ומה מלמידתנו הלשון "הָאִחָת", ו"הַשְּׁנִית".
יואל מורינו הרב שליט"א לבאר מעט מזעיר את העניין.

ביאור מורינו הרב שליט"א

(שמות רבה (וילנא) פרשה א סימן יג) וז"ל, אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת שִׁפְרָה, שהיתה משרתת את התינוק, כשהוא יוצא מלא דם, פּוּעָה שהיתה נופעת יין בתינוק אחר אמה, ד"א שִׁפְרָה שפרו ורבו ישראל עליה, פּוּעָה שהיתה מפיעה את התינוק כשהיו אומרים מת, ד"א שִׁפְרָה ששפרה מעשיה לפני האלהים, ד"א פּוּעָה שהופיעה את ישראל לאלהים, ד"א פּוּעָה שהופיעה פנים כנגד פרעה, וזקפה חוטמה בו ואמרה לו אוי לו לאותו האיש כשיבא האלהים ליפרע ממנו, נתמלא עליה חמה להרגה, שִׁפְרָה שהיתה משרתת על דברי בתה ומפייסת עליה, אמרה לו אתה משגיח עליה תינוקת היא ואינה יודעת כלום, רבי חנינא בר רב יצחק אמר שִׁפְרָה שהעמידה ישראל לאלהים שבשכילם נבראו השמים, שכתוב בהם (איוב כו) ברוחו שמים שפרה, פּוּעָה, שהופיעה פנים כנגד אביה, עכ"ל, ועיי"ש כיצד הופיעה כנגד אביה לטובה

ג. כתיב (איוב מב, יד) וַיִּקְרָא שֵׁם הָאִחָת יְמִימָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית קְצִיעָה וְשֵׁם הַשְּׁלִישִׁית קֶרֶן הַפּוֹף.

ואמרו (מדרש הגדול בראשית ו, א) יְמִימָה, שהיתה דומה לים. קְצִיעָה, שריחה נודף כקציעה. קֶרֶן הַפּוֹף, דבי ר' שילא אמרי שדומה לקרנא דקרש.

ועוד מקראות דומות לזה. גבי נהרות שם האחד וג'ו' ושם השני וג'ו'. וכתיב בראשית יכה שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אֶחָיו יָקֵטָן. וכתיב (שמות יח, ג - ד) שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֶׁם וג'ו' וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר. וכתיב (במדבר יא, כו) שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשְּׁנִי מִידָד. וכתיב (שמואל ב ד, ב) שֵׁם הָאֶחָד בַּעֲנָה וְשֵׁם הַשְּׁנִי רַכָּב.

שהרי כן דרך המקראות, כמ"ש בהכתב והקבלה (פנחס כח, ד) וז"ל, כמנהג הלשון בכל המקרא, שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשְּׁנִי מִידָד (במדבר יא, כו), שֵׁם הָאִחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה (שמות א, טו), וכ"ו. וכתב (שם) שגבי חנה ופנינה כתיב 'אחת' חנה ושם השנית פנינה, וביאר, וז"ל, ואמר שם אחת בלא ה"א בראש, לחלק ההצטרפות שביניהם, ולהורות שהיא היתה החשובה ומיוחדת בנשיו, כִּי אֶת חֲנָה אָהַב (שמואל א א, ה), עכ"ל. [וע"ע באבן עזרא (שמות יח, ד), בדעת זקנים (שם, ג), ובט"ז (בראשית א, ה)].

וכאשר נכתב שם האחת ושם השנית, בא לומר שהם נבדלים וכל אחד שמו מעיר על מהות עצמאית המתבטאת בשמו. וניתן לכך כמה דוגמאות:

א. כתיב (בראשית ד, יט), וַיִּקַּח לוֹ לְמֶלֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאִחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית צִלָּה. ואמרו חז"ל (בראשית רבה (וילנא) פרשה כג סימן ב) וז"ל, א"ר עזריה בשם ר' יהודה בר סימון כך היו אנשי דור המבול עושין היה אחד מהן לוקח לו שתיים, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיתה לפריה ורביה היתה יושבת כאלו אלמנה בחיה (נ"א בחי בעלה) וזו שהיתה לתשמיש היה משקה כוס של עקרים שלא תלד, והיתה יושבת אצלו מקושטת כזונה וכו', תדע לך שכן שהרי הברור שבהן היה למך ולקח ב' נשים, הה"ד וַיִּקַּח לוֹ לְמֶלֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאִחָת עֵדָה - דעדה מיניה. וְשֵׁם הַשְּׁנִית צִלָּה - שהיתה יושבת בצלו, עכ"ל.

ב. (שמות א, טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְדֹּת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה. ואמרו חז"ל